

RAZÓN VITAL

JOSÉ ORTEGA Y GASSET (Madrid, 9 de mayo de 1883-Madrid, 18 de octubre de 1955)

Tres etapas

OBXECTIVISMO
PERSPECTIVISMO
RACIOVITALISMO

OBRA

España invertebrada
O tema do noso tempo
A rebelión das masas
Ideas e crenzas
Historia como sistema

O Raciovitalismo

Influenciado por **Nietzsche**, Ortega centra a súa mirada na **vida** e no desenvolvemento da mesma. Ortega y Gasset nace en Madrid. En 1883 dóctorase en Filosofía e chega a ser catedrático de Metafísica. Exíliase de España debido á guerra civil pero continúa dando conferencias en numerosas cidades de Europa e América. Regresa a Madrid en 1945 e morre en 1955.

Viviou os acontecementos que marcaron a **xeración do 98**, época sumida nunha profunda **decadencia**, algo que condicionou o seu pensamento.

Estudou en Alemaña o neokantismo, a fenomenoloxía, Heidegger... A súa intención era **revitalizar a cultura española**, equiparándoa a outras nacións europeas, pois para el todas teñen un fundamento común. De aí que haxa que intentar formular a unidade de Europa como a única maneira de evitar que perda a súa autenticidade ante a implacable cultura de masas. Esta unidade europea lograríase a través da unión da cultura xermánica, caracterizada polo seu racionalismo e universalidade, coa cultura latina, caracterizada pola sensibilidade pola vida, compensando así dalgún modo os defectos que ten unha e a outra.

É dicir, a súa pretensión é acadar un equilibrio entre razón e emoción, cultura/espontaneidade, razón/vida, dogmatismo/escepticismo, racional/irracional. Por iso o seu sistema é o raciovitalismo ou razón vital.

Pretende superar o realismo e o idealismo. Para el, por unha banda están as cousas e, pola outra, eu que as experimento. Para Ortega, a vida é unha verdade radical. Non acepta o positivismo. O coñecemento está ao servizo da vida.

Fronte ao irracionalismo e ao positivismo propón a razón vital. En que consiste? Entende a vida como verdade radical e ve que a razón físico-matemática é parcial. Para Ortega, o home é un ser natural que se adapta ao medio manipulándoo tecnicamente e adaptando o medio a si mesmo; por iso refírese ao home como “centauro metafísico”. O home é vida humana concreta, a vida é biografía, historia. O home non ten natureza, ten historia.

Hai entón dous problemas: o “eu” facendo a súa vida, e a “circunstancia” (o que non escollemos). A vida é un quefacer e a tarefa é a razón vital, pois a vida faise intelixible, non desde o suxeito subxectivo senón desde a perspectiva.

PERSPECTIVISMO

Ortega pregúntase: que é a verdade? Que é a realidade? Para el, a realidade é unha síntese entre obxectividade e subxectividade: a perspectiva que un suxeito ten das cousas que o rodean. Cada quen ten o seu punto de vista, pois é finito e vive nun momento concreto, e este punto de vista é único e, ademais, é un aspecto da realidade, pois é a realidade para ese suxeito, o cal non significa que a realidade sexa subxectiva. A realidade é a suma de todos os puntos de vista posibles.

Por iso a verdade é unha revelación, un rebelarse algo que está oculto. Desde este punto de vista, unicamente Deus podería contemplar todas as perspectivas; é o único que pode captar a verdade absoluta, xa que non está sometido a ningunha limitación.

A realidade é a que cada individuo percibe: conxunción entre o suxeito e o obxecto, eu/mundo externo. Cada individuo é un punto de vista sobre o universo e é insubstituíble. A realidade ten infinitas perspectivas e todas elas son auténticas. A perspectiva falsa é aquela que pretende ser a única.

A vida non é algo estático, senón que é un proceso, un quefacer. De aí que non se poida comprender unicamente coa razón lóxica-matemática (que constrúe teorías eternas). Únicamente a razón histórica, vital, que narra en lugar de describir –como a que utiliza a arte– pode captar a individualidade e con iso unha perspectiva auténtica do real.

É por iso que, para non perder o contacto coa realidade, utiliza o método fenomenolóxico, pois intenta descubrir o ser das cousas a partir de como se amosan os fenómenos concretos. O ser das cousas é un sistema de relacións que cada unha das cousas establece co mundo.

EU E A CIRCUNSTANCIA

O ser humano é o único capaz de preguntarse radicalmente pola realidade. Os compoñentes esenciais da realidade son os da vida humana: é dicir, o “eu”, a circunstancia e o azar.

O Eu

É algo esencialmente temporal, xa que vive no presente, apóiase no pasado e diríxese cara ao futuro. Non é algo feito, senón algo que se fai a si mesmo, é dicir, é un querer chegar a ser, un proxecto que pensa no futuro e cara a aí dirixe a súa vida, a súa vocación. Isto significa que o home é radicalmente libre, e dicimos radicalmente porque non pode deixar de escoller. Non pode deixar de tomar decisións, gústelle ou non, non pode deixar de actuar porque non é autosuficiente. A vida é un drama, pois non queda máis remedio que facerse a un mesmo en unhas condicións que un non escolle, condicións que forman parte das súas circunstancias.

As circunstancias

É o mundo externo onde o “eu” establece un sistema de relacións, realiza a súa vocación nunha circunstancia concreta superando os obstáculos. Por iso, a primeira relación que o “eu” establece co mundo é de utilidade: o “eu” conta coas cousas do mundo para realizarse. E é cando aparece algunha dificultade cando o “eu” se para a pensar nas cousas do mundo para resolver o problema.

Azar

Factor irracional e, polo tanto, inintelixible.

A vida é un quefacer, un proxecto realizado, nunca circunscrito.

Ideas e crenzas

A cultura non é máis que as diferentes solucións que lle dan aos problemas as diferentes xeracións. Por iso, a cultura ofrece ás novas xeracións un sistema de crenzas ou interpretación do mundo, e a partir de aí cada quen debe crear o seu propio sistema de ideas que lle permita realizar o seu proxecto vital.

É por iso que, se o “eu” se queda nas crenzas, non levará unha vida auténtica: a súa realidade será inauténtica. Unha realidade separada de toda perspectiva é inauténtica. O ser humano debe afirmarse a si mesmo fronte á súa circunstancia, levando unha vida auténtica de acordo coas súas ideas propias, en lugar de deixarse levar polas crenzas impersoais e, polo tanto, inauténticas.

Con respecto á ética, deberíamos fuxir dun racionalismo ético socrático que sacrifique os valores da vida, impoñendo a cultura apelando ao deber; e, por outra parte, tamén deberíamos fuxir dunha excesiva espontaneidade, que só ten en conta o inmediato e se dirixe única e exclusivamente á felicidade.

É por iso que Ortega defende unha actitude

intermedia desde o punto de vista moral, que consiste na realización do proxecto ideal do “eu”, tendo en conta os criterios morais proporcionados pola razón ante a circunstancia.

Hai dous imperativos morais:

Obxectividade (racionalismo ético)

Vitalidade ou lealdade a nós mesmos

O heroe e o home-masa

O heroe é quen asume a súa liberdade radical e vive unha vida plena en función da circunstancia na que se atopa. Esta figura opónse ao home-masa/home medio, que é aquel que ten unha actitude ante a vida de deixarse levar pola circunstancia.

O heroe esíxese a si mesmo, e o home-masa está satisfeito co que é. Por iso nega calquera esforzo e acomódase, botándolles a culpa aos demais dos seus problemas.

É necesario que o ser humano se implique e se comprometa coa circunstancia, aceptando todas aquelas crenzas que están de acordo co seu proxecto e intentando cambiar as que se opoñen.

Eu son eu e a miña circunstancia (non vivimos aillados eu son eu + o “común”, Raciovitallismo, Vida como realidade radical, Perspectivismo, Razón histórica, Teoría das xeracións, O home masa, vida como proxecto.

A RAZON POÉTICA.

María Zambrano 1907-1991

Nace en Vélez, Málaga e foi unha pensadora española fundamental do século XX, moi influída polos seus mestres Ortega y Gasset e Xavier Zubiri. Sen embargo, Zambrano vai máis alá do racionalismo vitalista do seu mestre Ortega, propoñendo unha nova forma de coñecemento que ela chama **razón poética**.

Segundo Zambrano, a filosofía occidental cometeu un erro ao separar a razón da vida, da emoción e da experiencia humana máis profunda. Durante séculos, a razón foi entendida como algo frío, lóxico, abstracto. Pero iso non basta para comprender o ser humano. Hai aspectos da realidade que escapan á lóxica, como o misterio da vida, o sufrimento, o amor ou o soño. Para ela, **a razón debe abrirse á emoción, á intuición e ao poético**.

Por iso fala de **razón poética**: unha forma de coñecemento que non nega a razón, pero que a completa con elementos simbólicos, imaxinativos e sensibles. É unha razón que **non describe, senón que revela**, como fai a poesía. A poesía, neste sentido, non é só un xénero literario, senón unha vía de acceso á verdade que non pode ser dita doutra maneira.

Na súa obra, moi influída polo misticismo español (por exemplo, San Xoán da Cruz), Zambrano propón unha filosofía que se achega á arte, ao relixioso e ao existencial. Considera que o ser humano é un ser frágil, aberto ao misterio, que busca sentido na súa vida e que se expresa, ás veces, a través do silencio, o símbolo ou o soño.

Zambrano tamén reflexiona sobre o **exilio**, pois ela mesma viviu exiliada tras a Guerra Civil española. Esa experiencia marcou profundamente o seu pensamento. O exilio simboliza para ela a separación do ser humano respecto de si mesmo, da súa terra, do seu sentido. Por iso, na súa filosofía hai unha constante procura de **reconciliación coa vida e coa identidade**, tanto persoal como colectiva.

Aínda que non se define como feminista, a súa voz ten unha clara dimensión feminina: defende a recuperación do **sensible, do intuitivo, do afectivo**, valores historicamente asociados ao feminino e rexeitados pola tradición filosófica dominante.

En resumo, María Zambrano propón unha filosofía que une pensamento e vida, razón e emoción, coñecemento e beleza. A súa **razón poética** é unha invitación a pensar desde a profundidade da existencia humana, sen medo ao misterio nin á dor, e sempre desde o compromiso co ser humano.